

Zámek Hranice

RESTAURÁTORSKÝ ZÁMĚR

Restaurátorský záměr byl vypracován v souvislosti s provedením orientačního sondážního restaurátorského průzkumu, který byl iniciován v rámci výzkumného programu Ministerstva Kultury NAKI II.¹

Kancelář oddělení památkové péče, místnost 214

Místnost je zaklenuta čtyřmi poli křížové klenby, jejíž hřebínky jsou zdobeny otiskovaným štukem s florálními motivy. Štuk se vyskytuje i v klenebních kápích a ve středu klenby v podobě centrální rozety. Vápenný štuk použitý pro zhotovení ornamentální dekorace klenby je světle okrový až bílý, kompaktní a poměrně pevný. Velmi jemné frakce plniv a zřejmě i použití suchého separantu formy (například mramorové moučky) způsobují velmi detailní a precizní otisk a modelaci povrchu, na němž byla zaznamenána originální polychromie, provedená v kombinaci zlata a patrně stříbra, jak vyplývá z předběžných závěrů materiálového průzkumu.

Sondami byly pod silným souvrstvím sekundárních nátěrů v renesanční vrstvě odhaleny četné defekty. Jedná se především o praskliny a plastické defekty způsobené ztrátou koheze a postupnou ztrátou adheze omítkových vrstev ke zdivu. Povrch štku je rovněž poznamenán stopami po razantním čištění (snímání mladších nesoudržných vrstev). I přestože došlo k necitlivému odstraňování sekundárních malířských vrstev, zůstalo na stropě množství nátěrů (především v plastickém dekoru), který tak zaslepují, a proto je bude nezbytné postupně snímat. Na stavu výzdoby se také výrazně projevila elektrifikace objektu, kdy je hlavní osvětlení místnosti zabudováno přímo v centrální rozetě na klenbě a rovněž klenební náběhy jsou poškozeny vysekanými drážkami pro vedení osvětlení. Reliéf otiskovaného štku je tak významně poškozen a na některých místech se vlivem odřené povrchu zcela ztrácí. Vizuálním průzkumem je patrné, že sekundární nátěry byly razantně odstraňovány i z ploch v klenebních kápích, přičemž došlo k poškození povrchu vlivem jeho škrábání ostrou hranou špachtle.

¹ Průzkum proběhl v rámci výzkumného programu Ministerstva Kultury NAKI II. „Renesanční a manýristické štukatéřství v Čechách a na Moravě.“ Cílem tohoto programu je zpracovat danou problematiku ve všech aspektech formou mezioborového výzkumu založeném na spolupráci historických oborů, památkářů a restaurátorů s podporou přírodovědného sektoru. Katalogizace umělecky hodnotných štukových děl na území ČR bude východiskem pro syntetické zpracování umělecko-historického i technologického vývoje štukatéřství nejen na našem území, ale i pro jeho zařazení do středoevropského kontextu. Koordinátorem výzkumu je Fakulta restaurování v Litomyšli, spoluřešiteli projektu jsou Národní památkový úřad a Filozofická fakulta v Olomouci.

V současnosti je štuková výzdoba odkryta pouze lokálně, zejména na zlacených prvcích v klenebních kápích.

Koncepce restaurátorského zásahu

Restaurátorský zásah bude založen na poznacích a podkladech získaných na základě provedeného interdisciplinárního průzkumu. Hlavní poškození štukového reliéfu spočívá v existenci trhlin, prasklin, drobných defektů, rozvolnění štukových vrstev a druhotných doplňků (sádrových, cementových), které je třeba odstranit.

Štuková výzdoba by měla být kompletně restaurována (místa s projevy oslabené koheze strukturálně konsolidována, trhliny injektovány, praskliny a defekty vytmeleny). Chybějící části plastické výzdoby navrhujeme rekonstruovat. Ačkoliv představuje odstranění sekundárních doplňků poměrně razantní krok, přesto jej považujeme za nezbytný, neboť jejich ponechání zvyšuje riziko hloubkové koroze původních vrstev a další kontaminaci síranovými solemi (především v případě sádrových vysprávek). Při snímání druhotných vrstev bude průběžně probíhat prekonsolidace, tak aby nedocházelo při odkryvu ke ztrátám originální materie.

Při provedení plastických rekonstrukcí bude kladen důraz na maximální kompatibilitu použitých materiálů s původními již částečně degradovanými štukovými vrstvami. Doplňky budou na vápenné bázi. Chybějící prvky dekorativních ornamentálních pásů budou zhotovovány původní technologií otisku, bez odlévaných či předformovaných sádrových či sádro-štukových prefabrikátů.

Uvolněné a oddělující se kry omítek budou injektovány a přitaženy zpět k podkladu.

Při konsolidaci barevných vrstev bude provedeno zpevnění degradované vrstvy i přichycení oddělujících se barevných ker k podkladu.

Retuš bude nápodobivá, s cílem sjednocení doplňovaných partií a defektů v barevné vrstvě a bude provedena v reverzibilním pojivovém médiu.² V případě zlacení a stříbření doporučujeme z důvodu zachování reverzibility použitých materiálů retuše pouze minerálními či slídovými pigmenty pojenými např. arabskou gumou. Odkryté stříbro³ lze ponechat v jeho stávající podobě v tmavě hnědé barevnosti. Veškeré restaurátorské zásahy budou provedeny na základě schváleného restaurátorského záměru a v průběhu restaurování díla, v jeho rozhodných fázích, budou všechny postupy konzultovány se zástupcem NPÚ ÚOP.

² Pro retuše štukových prvků i ploch klenby mezi výzdobou bude použit stejný, reverzibilní materiál.

³ Pokud se výskyt stříbra potvrdí závěrečnou zprávou z materiálového průzkumu.

Konzervační i restaurátorské práce budou písemně i fotograficky zpracovány v restaurátorské dokumentaci vypracované podle § 10 odst. 4) vyhlášky MK ČSR č. 66/88Sb., kterou se provádí zákon ČNR č. 20/87 Sb., o státní památkové péči (metodického listu NPÚ Č. 4/2006).

Návrh postupu restaurátorských prací

- očištění povrchu od prachového depozitu suchou cestou pomocí jemných štětinových štětců
- injektáž dutin a statických trhlin injektážní směsí na hydraulické bázi (např. *Ledan TA1*, pro velké trhliny vlastní injektážní směs na vápenné bázi)
- stabilizace statických trhlin, případné kotvení zdiva sešitím pomocí nerezových spon
- postupné zeslabování druhotných nátěrů, které zaslepují původní modelaci, postupné odstraňování sádrových doplňků a současná prekonsolidace narušených, degradovaných partií
- strukturální konsolidace omítek (např. v kombinaci organokřemičitanu *KSE 100 HV* či *Ifest OH 50-75%* s vápennou nanosuspenzí *CaLoSiL E25*)
- doplnění defektů v ploše klenby, tmelení prasklin a trhlin a dalších nerovností v podkladových plochách – vápenným jemnozrnným tmelem, respektujícím původní složení omítkové vrstvy
- doplnění defektů v renesančním dekoru, vytmelení dílčích ztrát omítkových vrstev, rekonstrukce rozsáhlých částí pomocí původní technologie otiskovaného štku
- barevná retuš tmelů a defektů barevné vrstvy (např. světlostálými minerálními pigmenty pojenými arabskou gumou či deriváty celulózy (*Klucel E*, *Tylose MH 300* aj.)
- barevné retuše v plochách, kde byl dekor zdobený plátkovými kovy, případná rekonstrukce zlacení a stříbření slídovými pigmenty v reverzibilním médiu

Navrhované materiály a technologie

čištění: štětinové štětce, štětce z koňských žíní, silonové kartáčky, houby *Wishab*, *Wallmaster*

revize sekundárních doplňků: skalpely, jemné kamenické nářadí

zpevnění: konsolidant *KSE 100 HV Remers*, *Ifest OH 50-75% Imesta*, *CaLoSiL E25 IBZ- Salzchemie GmbH & Co*

injektáž: *Ledan TA1 (Tecno Edile Toscana)*,

doplnění: vzdušné vápno, hydraulické vápno *NHL 2-5, (Röfix)*, písky, mramorové drtě
barevná retuš: kvalitní světlostálé minerální pigmenty (*Kremer Pigmente*), slídové pigmenty, arabská
guma, *Klucel E, Tylose*

V Litomyšli dne 4.8. 2021

MgA. Lucie Bartůňková, Ph.D.